

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי חזקן קופשיץ שליט"א

חנוכה תשפ"א ❀ שנה שנייה גליון 65

בענין אם יוצאין יד"ח הדלקת נר חנוכה במקום שינה שאינו מקום אכילה

שיהיה לו בית לקבוע בו מזוזה אבל נר חנוכה הרי חיוב המוטל על האדם להדליק נר חנוכה וצריך שיהיה לו בית לזה.

על דבר השאלה איזה מקום הדלקה עדיף מקום אכילה או מקום שינה ואם מקום שינה לחוד הוא מקום הדלקה או דלא מהני הדלקה במקום שינה כלל.

יבואר שמוכר כסותו שיהיה לו בית דירה לנר חנוכה

והנה נראה פשוט שכמו שהדין הוא שמוכר כסותו ומחזיר על הפתחים לנר חנוכה כמבואר ברמב"ם פ"ד מחנוכה כן צריך לחזר על הפתחים שיהיה לו בית להדליק בו נר חנוכה ומי שנמצא בדרך ואין לו בית להדליק בו נר חנוכה אינו יכול להדליק בדרך ביער או במדבר, אלא צריך לעשות כל מצדקי וכל טירחא כדי שיוכל להיות בבית בשעת הדלקה לקיים בו מצוות הדלקת נר חנוכה שהרי הטריחוהו לחזר על הפתחים למצוה זו וכ"ש שאר טירחא שחייב בה.

יבואר דבעינן בית דירה להדליק בו נר חנוכה ואין מדליקין ברחוב העיר

הנה מצוות נר חנוכה אי אפשר לקיימו אלא בביתו של אדם אבל אם אינו מצוי בביתו אינו יכול לקיים מצוות הדלקת נר חנוכה, וראיה לכך ממש"כ רש"י בדרכת הרואה תיקנו למי שעדיין לא הדליק או מי שנמצא בספינה, ונראה מדבריו שמי שנמצא בספינה אינו מדליק נר חנוכה, ומבואר דבעינן בית להדליק בו נר חנוכה וספינה אינה חשובה בית וכמו שפטורה מזוזה כמש"כ הרמב"ם בפ"ו מזוזה ה"ט ובפ"א מברכות ה"ב הכי נמי אינו מדליק בו נר חנוכה דבעינן בית כדי להדליק נר חנוכה.

וכבר נודע שנחלקו מרן הגריש"א זצ"ל ולהבח"ל ח מרן הגר"ח ק שליט"א בדעת התוס' בסוכה דף מ"ו שכתבו שתקנו ברכת הרואה משום מי שאין לו בית להדליק בו נר חנוכה אי ס"ל דחייב לדאוג שיהיה לו בית לנר חנוכה או דס"ל שאין חיובו אלא כמזוזה שאם יש לו בית חייב במזוזה ואם אין לו בית פטור מן המזוזה, יעויין בטעמא דקרא מש"כ בזה.

יבואר אם דיני הבית דבעינן לנר חנוכה הוא כמו דיני הבית לענין מזוזה או לדיני בית לעירוב

ויש להסתפק אלו דיני הבית דבעינן לנר חנוכה האם להדלקת נ"ח צריך בית של דע"ד כמו לענין מזוזה, או דמי גם בבית פחות מדע"ד כל שדר בו מדליק בו נר חנוכה, וגם אם סגי בבית שילן בו כמו לענין מזוזה שגם בית שאינו עומד אלא לינה חייב במזוזה, או דבעינן בית שאוכל בו דווקא כמו לענין עירוב דמקום פתח עיקר ואינו אוסר על בני החצר אלא אם הוא אוכל בדירתו אבל אם אינו אוכל שם אלא לן שם אינו אוסר על בני החצר.

ונפק"מ מי שדר בשני מקומות שיש לו מקום אחד ללינה ומקום אחד לאכילה דיש להסתפק היכן הוא צריך להדליק נר חנוכה, וכמו בני ישיבות שאוכלים בחדר האוכל ולנים בפנימיה במקום אחר היכן מדליקים האם במקום לינה או במקום אכילה, ובשלמי תודה (חנוכה סימן כ"ג א') כתב בשם מרן החזו"א זצ"ל שידליק במקום אכילתו ולא ידליק במקום שינתו אבל לא נתבאר אם ס"ל שאינו יוצא במקום שינתו דאפשר דשפיר יד"ח הדלקת נרות גם במקום שינה.

וכן מבואר בתוס' בסוכה דף מ"ו שכתבו שתיקנו ברכת הרואה בנר חנוכה משום שיש אנשים שאין להם בית להדליק בו נר חנוכה לכן תיקנו ברכת הרואה, וחזינו שמי שאין לו בית אינו יכול להדליק נר חנוכה, וכן מבואר בט"ז סימן תרע"ז שכתב המתארח בבית חבירו ואוכל שם אכילה אחת או שתים אבל דר בביתו אינו יכול להדליק בבית חבירו והמדליק שם כמדליק ברחוב העיר.

והנה האם מצוות נר חנוכה הוא מצוה דרמיא אנגרא אלא דצריך בית כדי לקיימו, או דנימא דמצוות נר חנוכה דמיא למזוזה ומי שאין לו בית פטור מנר חנוכה, כבר נסתפקו האחרונים והנה ברמב"ם פ"א מברכות ה"ב מבואר להדיא דס"ל דמצוות נר חנוכה הוא מצוה שמוטל על הגברא שמוחבב בו ואינו תלוי אם יש לו בית אלא מחוייב בו כמקרא מוגלה.

דהנה הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"ב) כתב וז"ל יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה, ובהלכה ג' כתב וז"ל וכן כל המצוות שהן מדבריי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות, עכ"ל.

והנה מבואר להדיא דהוא מצוה דרמיא אנגרא ואם אין לו בית להדלקת נר חנוכה חייב לדאוג שיהיה לו בית להדליק בו נר חנוכה, ולא דמי למזוזה שאינו חייב לדאוג

וכבר האריכו בזה הפוסקים, ונראה להביא ראיות מכריחות דסגי בבית שלן בו לחייבו בנר חנוכה ולא עדיף ממזוזה שגם בית שאינו עשוי אלא לשינה חייב במזוזה

הובא בבב"ל ס' תרע"ז, ג' נתבאר שכשמדליקים על אכסנאי בביתו אין מחוייב עוד בהדלקה כלל אע"פ שאינו מתגורר כלל בביתו.

יבואר דאכסנאי שמשתתף בפריטי אם יש לו פתח למקום שינה ידידיה מדליק בחדרו אע"פ שאינו אוכל שם

וברי"ף אחר שהביא הלכה זו דאכסנאי כתב 'והני מילי דמהני לאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא' עכ"ל, והיינו דשיתוף מהני היכא שאין לחדר שישן שם פתח בפני עצמו, אבל אם יש לו פתח בפני עצמו מחוייב להדליק שם מפני החשד, והובא ברמב"ם פ"ד מחנוכה ובטור"ע ס' תרע"ז כתבו וז"ל ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחנו בעל הבית, עכ"ל, ומפורש שמדליק בפתח דירתו אע"פ שאינו מיוחד אלא לשינה.

הנה בשבת כ"ג ע"א איתא 'אמר רב ששית אכסנאי חייב בר חנוכה, אמר רב זירא מריש כי הוינא בי רב הוי משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי', הנה נתבאר בזה כמה הילכתא גבירתא, א' שאכסנאי חייב בנר חנוכה ולא אמרין שהוא כאחד מבני הבית ויכול להפטר בהדלקת בעל הבית כשאר בני הבית, אלא מחוייב בעצמו בנר חנוכה ואינו נפטר בהדלקת בעה"ב, ב' נתבאר דאכסנאי מהני ליה שישתתף בפריטי לצאת ידי חיובו, [והנה אם מהני להשתתף בפריטי בשאר מחוייבי הדלקה כשאנו אכסנאי נחלקו בזה הפר"ח והפמ"ג

² והראוני שספר כלבו סימן מד כתב דאכסנאי אתא לאשמעינן דהוא אמינא נר חנוכה חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר שמצוה להניחה על פתח ביתו ואמר שמי שיש לו פתח יהיה חייב ומי שאין לו יפטר קא משמע לן דחייב ולא דמי למזוזה דמזוזה אפילו יש לו פתחים הרבה כלן חייבין ונר חנוכה בחד מינהו סגי, וכן הדר בעליה פטור ממזוזה וחייב בנר חנוכה, עכ"ל, וכ"כ בר"ן בקצרה ומבואר דחובת גברא הוא אבל חיובו אינו אלא בבית וא"כ צריך לחזר אחר בית כדי להדליק נר חנוכה.

³ בלבוש סימן תרע"ז כתב שמדליקין ביער ומשמע שמדליקין בלא בית, ובפניני חנוכה כתב בשם מרן הגריש"א שכונתו בבית שביער והוא קצת דוחק, ובכ"י מביא ארחות חיים כתב שבספינה מדליקין ומרן הגריש"א זצ"ל כתב במנחת שלמה תנינא סימן נ"ח דאירי בבית שבספינה אבל ספינה בלא בית אין מדליקין, ויעויין במנחת שלמה שכתב שאין צריך דע"ד ככל דיני בית אבל בעינן מקום שיהיה לו לדירה וכתב שאפשר להדליק ברכבת ואירון יע"ש.

ויש להסתפק בדעת הר"ף האם כוונתו שלבד מהשתתפותו בפריטי עם בעה"ב מחויב הוא ג"כ להדליק בפתחו מפני החשד, או שאין חיוב כאכסנאי מקיים בהדלקה בפתחו בעצמו ואינו צריך גם להשתתף בפריטי בהדלקת בעה"ב, והיינו דאע"ג דבעלמא אכסנאי יכול להשתתף בפריטי ויוצא בהדלקת בעה"ב, הכא שיש לו פתח בפני עצמו הרי הוא מחויב להדליק בפתחו ויוצא בזה ואינו צריך עוד להשתתף בפריטי.

ובפשוטו היה נראה דכוונתו שפני החשד לא ידליק אלא בפתח ביתו ולא ישתתף בפריטי שהרי כתב **שמדליק בפתחו אע"פ שאינו מיוחד אלא לשינה** ואינימא שמשותף בפריטי בהדי בעה"ב א"כ מהו החידוש שאע"פ שאינו מיוחד אלא לשינה הרי הוא מדליק מפני החשד, הרי בהדלקה מפני החשד אין נפק"מ במה שאינו מיוחד אלא לשינה דסוף סוף איכא חשדא, ונראה לכאורה שכוונתו שאינו משתתף בפריטי בהדי בעה"ב ואינו מקיים מצוות הדלקתו אלא בפתח זה ולהכי כתב דאע"פ שאינו מיוחד אלא לשינה מקיים בזה מצוות הדלקת נר חנוכה, וא"כ מבואר שהמדליק בפתח חדרו שישן שם הרי הוא מקום דירה להדלקת נר חנוכה ויוצא בה יד"ח.

אכן אינו ראיה כל כך שהרי הוא בדירה אחת עם מארחו שהוא מתאכסן שם והרי הוא אוכל בדירה זו אלא שאוכל בחדר אחר וא"כ אפשר שכל שבדירה זו הוא אוכל וישן אינו צריך שיאכל בחדרו אלא סגי שאוכל בדירה זו כדי שיוכל להדליק בחדרו אע"פ שבחדרו אינו אוכל אלא ישן בו.

ועכ"פ בישיבה שהחדר אוכל והדירה בבנין אחד אפשר שבזה סגי להדליק במקום שישן בו דלא גרע מאכסנאי שמדליק במקום שישן בו אע"פ שאינו אוכל בו אם הכל בבית אחד.

יבואר בדמקום שינה יוצא יד"ח הדלקת נר חנוכה אע"פ שאינו מקום אכילה

עוד יש להביא ראיה ממש"כ בטור סימן תרע"ז וז"ל 'כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר' ע"כ, ומבואר דעת הרא"ש דמקום אכילה עדיף על מקום לינה ובלא טעמא דחשדא אינו מדליק אלא במקום אכילה, ורק באופן שיש חשד ואין העולם יודעין שאוכל במקום אחר צריך להדליק בפתח המקום שישן שם, והנה משמעות הדברים שמדליק בכה"ג רק במקום שישן שם ולא מדליק במקום אכילה כלל, **מדלא כתב שמדליק גם במקום שינה וגם במקום אכילה**.

וביותר משמע כן בדברי הד"מ שם שהביא מש"כ בתשובת הרשב"א דבומן הוא ידליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכר, ולכא"ו משמע דלא כהרא"ש שכתב להדליק במקום שינה אלא ידליק במקום אכילה, אבל כתב שם דבזה"ל איכא חשדא כיון שמדליקין בפנים א"כ בכה"ג אפשר דגם הרא"ש מודה **דמדליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכר** עכ"ד, ונראה שהבין כוונת הרא"ש דאי איכא חשדא מדליק רק במקום שינה ולא במקום אכילה, והדברים מפורשים בדבריו בשו"ע שעל מה שמעתיק השו"ע את דינו של הרא"ש שאם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אע"פ דאיתו בית אינו מיוחד אלא לשינה, וע"ז כתב הרמ"א וי"א שבזמנא ז' שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו, ומבואר דדוקא בזמן הזה מדליק במקום שאוכל אבל קודם זמן הזה אינו מדליק כלל במקום שאוכל, אלא יוצא ידי חובתו במקום שינה גרידא.

ועוד ראיה בזה דהנה המג"א כתב בהאי דינא דמדליק מפני החשד במקום שינה, דאינו מברך כמו דאין מברך על ההדלקה מפני החשד בב' פתחים בס' תרע"ה, והוסף ויש לחלק עיין סעי' ג' בהג"ה, ובמחצה"ש ושאר אחרונים ביארו כוונתו דיש לחלק ולומר דדוקא בהדיא דסימן תרע"ה דקיים המצוה בפתח הראשון אינו יכול לברך על הדלקה מפני החשד גרידא בפתח השני, אבל הכא דלא קיים כלל מצוה ההדלקה וכל קיומו הוא עתה בהדלקתו בפתח המקום שישן שם, יכול לברך אע"ג דהדלקתו במקום זה היא רק מפני החשד, שהרי יוצא חיוב הדלקתו במקום זה, והנה מבואר להדיא שאם מדליק במקום שינה אינו צריך להשתתף בפריטי במקום אכילה ומקיים מצוותו גם במקום שינה גרידא.

והדברים מבוארים גם בדברי המג"א גופיה שמסיים שם עיין סעי' ג' בהג"ה, והיינו דאיתא שם דאכסנאי שמדליקים עליו בביתו אם רצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם, והיינו משום דבזה שמדליק בעצמו מגלה דעתו שאינו יוצא במה שמדליקין עליו בביתו אלא רוצה לצאת בהדלקת עצמו, ולהכי מברך עליה כיון דזו היא מצוות הדלקתו, וכן דעת התה"ד ורוב אחרונים דלא כהב"י, **ומבואר נמי דיוצא ידי חובתו בהדלקתו בפתח הבית שישן שם ומשנ"ה גם מברך ע"ז**, דעל זה נסמך המג"א לומר שיהיה גם באופן של אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו ומדליק מפני החשד בפתח הבית שישן שם שיוכל לברך, ומבואר דתרווייהו חד טעמא הוא משום דמקיים מצוה הדלקתו בפתח שישן שם, והיינו כמשנ"ת דהמדליק בפתח הבית

שישן שם אינו מדליק או משתתף בבית שאוכל שם, וכ"כ המ"ב תרע"ז ס"ק ח' דהמדליק בפתח הבית שישן שם אם יודע שאין מדליקין עליו צריך לברך כיון אינו משתתף עמהם בפריטי וכל עליו מדינא חובת הדלקה.

יבואר דלענין עירוב מקום לינה אינו חשוב דירה

אולם אכתי צ"ע דהלא הא דסברי הראשונים דבאופן דליכא חשד אינו מדליק במקום שינה אלא במקום אכילה הוא ממה דאיתא בעירובין דף ע"ג דאיפלגו רב ושמואל במי שיש לו מקום פיתא ומקום לינה בב' חצרות, בהי מייניהו חשיב דירתו ואוסר על בני החצר עד שישתתפו עמו בעירוב, רב אמר מקום פיתא עיקר ושמואל אמר מקום לינה עיקר, וקיי"ל כרב דאמר מקום פיתא עיקר, אבל מקום לינה אינו אוסר על בני החצר וא"צ לשתפו בעירוב כיון דאין דירתו חשובה אלא במקום פיתא, והוא עיקר דירתו ולהכי אינו אוסר במקום לינה, ומבואר לכא"ו דמקום לינה אינו חשוב דירתו כלל.

אמנם נראה דכל זה אינו אלא לענין עירוב דבזה אמרין דאינו אוסר אלא במקום עיקר דירתו, אבל לענין הדלקת נר חנוכה כיון דסוף סוף גם מקום לינה חשוב דירתו יוצא יד"ח הדלקת הנר גם במקום לינה ולכאורה מוכרח כן מהא דבית שאינו משמש אלא ללינה חייב במוזוזה ואינימא דמקום לינה לא חשיב דירה אמאי חייב במוזוזה ואין לומר דבמוזוזה גם בית האוצר חייב במוזוזה וכ"ש בית שלנים בו, דמ"מ יקשה להרמב"ם דס"ל דבית האוצר אינו חייב מדאורייתא במוזוזה ומ"מ בית שלנים בו בלא אכילה בוודאי חייב במוזוזה ועל כרחך דגם מקום לינה חשיב ביתו של אדם ושפיר קרינן ביה על מוזוזה ביתך אלא דמקום פיתא חשיב עיקר דירתו.

ומעתה בנר חנוכה דחיובו הוא נר איש וביתו יכול מעיקר הדין להדליק גם במקום לינה, וכמשנ"ת דחשיב נמי ביתו אלא דלכתחילה בעינן מקום פיתא כיון דזו היא עיקר דירתו, ובה סמכו הרשב"א והרא"ש והרמ"א דידליק לכתחילה במקום פיתא, וכן הסיק בט"ז ובמ"ב שם ודלא כהי"ש ומהר"י טירנו דסברו להדליק במקום לינה, אמנם לפי משנ"ת כל זה אינו אלא לכתחילה אבל שפיר יוצא יד"ח לכ"ע גם במקום לינה, ומיושב היטב מש"כ הרא"ש דבדאיכא חשדא מדליק במקום לינה דהוא חשיב נמי כביתו.

יבואר אם חדר אוכל בישיבה חשיב דירתו להדלקת נר חנוכה

והנה בנידון דידן בבני ישיבות שאוכלים ולנים בב' מקומות היה נראה לכאורה דעדיפא שידליקו במקום אכילה וכמשנ"ת דמסקנת ההלכה שצריך להדליק במקום פיתא שהוא עיקר דירתו ועדיף על מקום לינה, אכן מאחר ש**מזמן בעל האגרות משה זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל** ס"ל דחדר אוכל שבישיבות לא חשיב כדירה של הבחורים ולא הוי כמקום אכילה ומשום דאינו כמו מי שיש לו בית קבוע לאכילתו וגם משתתף שם, אלא הוא כמו אחד שאוכל במסעדה וכד' דודאי לא נימא שידליק בפתח המסעדה שאינו חשוב דירתו לאכילה, ולכן בני ישיבות שאכילתן בחדר האוכל עראית ואינו יכול לשהות בו בשעות זמנים אחרים הרי הוא כמו מסעדה לבני הישיבה שאי אפשר להדליק בפתחה.

ולהכי נראה כיון דאף להסוברים שחדר אוכל בישיבה הרי הוא נחשב כמקום פיתא להדליק שם מ"מ כבר נתבאר דאינו אלא לכתחילה אבל במקום שינה לכ"ע חשיב נמי מקום דירה להדליק שם ויוצא שם יד"ח הדלקה לכ"ע, וא"כ לכאורה נכון להדליק במקום שינה ולא במקום האכילה כיון שבחדר אוכל אפשר שאינו יוצא ידי חובתו.

ואין הדברים נאמרים להכריע בין רבותינו מצוקי ארץ אלא שעכ"פ מי שמדליק בפתח מקום לינה יש לו על מי לסמוך.

יבואר לכאורה ראיה מדברי הרא"ש דחדר אוכל בישיבה חשיב כדירה לענין הדלקת נר חנוכה

והנה בעיקר הגדון אם חדר אוכל נחשב מקום אכילה לענין הדלקה, הנה לשון הרא"ש בתשובה שהעתיק הטור בסימן תרע"ז בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק בו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואים אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר, ומבואר דדעת הרא"ש דאם ליכא חשדא הרי הוא מדליק במקום אכילתו, והנה אחד האוכל אצל חבירו בפשוטו הכוונה שמתארח אצלו בזמני האכילה ולאחר מכן הרי הוא שב לביתו, ומסברא נראה דהוא גרע מחדר אוכל שבישיבות, שלא רק שאין לו רשות להשתתף יותר מזמני האכילה אלא גם האכילה עצמה בבית אחרים אינה נעשית כמעשה קבוע אלא בארעיות וחוסר נוחות, ואע"פ כחשיבו הרא"ש כמקום אכילה לענין הדלקה לכתחילה במקום זה, ולכאורה אפשר דכ"ש חדר אוכל בישיבות שפיר חשיב מקום פיתא, וצ"ע.

החשד וא"כ אפשר שגם במשתתף בפריטי איירי שמשותף בפריטי וגם מדליק בפתח חדרו מפני החשד, אבל כבר נתבאר בששו"ע שהוסף אע"פ שאינו מיוחד אלא לשינה נראה כמשנ"ת.

¹ והנה בטור סימן תרע"ז כתב וז"ל ואם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא במה שמדליקין בביתו ולא במה שישתתף עם אצל בעל הבית אלא צריך להדליק בפתחו, עכ"ל, והנה הרי במדליקין עליו בביתו הרי בוודאי מדליק בפתח חדרו ויוצא בהדלקת בני ביתו, ואינו מדליק בחדרו אלא מפני

ולא געלט'ס בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול ובעניין על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים

וביאר הגר"ש ברעוודא זצ"ל ששמעון הצדיק נלחם במלכות יון ובדתם שרצו להנחיל לעקור האמונה בבורא כל העולמים שמנהיג את העולם בשכר ועונשו, ואיתא במשנה באבות שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, שזה מה שכל הזמן דרש וחזר על זה בכל הדמיונות, ובא לומר בזה שהעולם עומד על זה ולא על הטבע, שאין כוחות הטבע שולטים ולא שמי שעובד יש לו פרנסה וכדומה, ובא שמעון הצדיק ואמר שזה שקר אלא על שלשה דברים העולם עומד, שכל דבר שקורה בעולם וכל ההצלחות ע"י ג' דברים הללו, וכל קיום העולם זה על ג' דברים הללו, וכוחות הטבע לא יכולים לתת לאדם כלום, כמו שאומר הרמב"ן בסוף פרשת בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמן בכל דבריו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון.

וכשאלסנדרוס מוקדון בא להחריב את בית המקדש היה שמעון הצדיק יוצא לקבל פניו עם יקירי ישראל ולא במלחמה שיודע היה שלא צריך לעשות כלום כדי לנצחו שהרי שאלסנדרוס מוקדון מגיע עם כוחות הטבע ושמעון הצדיק בא עם ד' אלוקי ישראל, וכשהגיעו לאנטיפטרס זרחה חמה וירד ממרכבתו והשתחוה לפניו, וברגע גדול זה כל מלכות יון עם כל חכמתה ודתה בטלה דעתה לפני שמעון הצדיק ובטלה מלכותה לפני מלכותו יתברך שהרי הוא היה מולך על כל הבריאיה כולה והוא השתחוה לשמעון הצדיק, ואמרו לו מלך גדול שכמותך משתחוה ליהודי זה ואמר דמות דיוקני של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי, שהמלחמה ששמעון הצדיק עשה שהעולם עומד על כוחות התורה ולא על כוחות הטבע, וזה מה שאמר אלסנדרוס מוקדון שבכל המלחמות הרי הוא מנצח דרך שמעון הצדיק שכל ההצלחות אי אפשר להשיג אלא דרך כוחות התורה והעבודה.

ומאחר והשריש שמעון הצדיק בעם ישראל שהאמת של החיים הוא עבודתו יתברך והעולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים כל הנהגתם היתה בדרך נסית שלא כטבעו של עולם וזכו לכל העשרה נסים שנעשו במקדש שכשחיים על פי אמונה זו ובהירות החיים שכוח התורה מחזיק את העולם יש נסים למעלה מדרך הטבע, וכשמת שמעון הצדיק נחלש המלחמה נגד כוח הטבע והיצה"ר של הטבע חדר לישראל וכשבאו החשמונאים להלחם נגדם היה צריך מלחמה ומסירות נפש כדי להכניע כוחות הטבע תחת כח התורה וזכו להכניע במסירות נפשם את היונים תחת ממלכת ד' יתברך וזה השייכות בין שמעון הצדיק לחשמונאי ובניו.

וכשהיוונים רצו שיתרגמו את התורה לדת יוונית, ותרגמו התורה ליוונית גרסו שהשגתנו תבוא רק עד שידינו מגעת וזה הגבילה של גודל קדושת התורה, וכמו דאיתא בזה"ק שרבי יוחנן דרש שלש מאות הלכות מהפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, שמכל אות בתורה יש תילי תילים של הלכות, הרבה יותר מהשגה של בר תמותה, וזה החושך שיש בעולם כשמתרגמים את

תשמרם בבטן וגו', להיות בה' מבטחך, ובביאור הגר"א שם כתב עד כאן היו הנביאים מתנבאים, פירוש משהרגו את היצר הרע בטלה הנבואה.

והוא מה דאיתא בסנהדרין (סד) שאנשי כנסת הגדולה חזרו מהגולה ובנו בית שני, ומכיון דיצא דע"ז מרקד ביניהם והיה יצרם גדול מאוד ואנשי כנסת הגדולה היו יראים שלא יעמדו בניסיון של יצא דע"ז שהיה מנשה אמר שאם היה לאמוראים את היצר הרע הזה היו מרימים את הגלימה ורצים אחריו, ובקשו חכמים רחמים ובטלו היצה"ר, וכשבטל יצה"ר של עבודה זרה בטלה נבואה, שזה לעומת זה עשה הקב"ה, וכנגד יצה"ר של עבודה זרה צריך נבואה, שצריך שכוח הקדושה וכוח הטומאה שווים. ואחר שבטל היצה"ר של עבודה זרה, התחיל היצה"ר של דת יונית, שהוא מה שלא האמינו בשום כוח עליון חוץ ממה ראו בעיניהם, כדכתב הרמב"ן (ויקרא פרק ט"ז) 'והנה הענין מבואר, וזולתי אם תחקור מה ענין לשכלים הנבדלים ולרוחות בקרבן. וזה יודע ברוחות, בחכמת גרומנס"א, ויודע גם בשכלים, ברמזי התורה למבין סודם, ולא אוכל לפרש, כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת, ושמעתי מהגאון הגדול ר"ד כהן שליט"א בשם הגר"ה הוטנר זצ"ל שיצה"ר זה בא כתחליף ליצא דע"ז, וזה היצה"ר של המינות והצדוקים שלא האמינו בתורה שלא כתובה בפירוש.

והנה תחילת מלכות יוון היה ע"י אלסנדרוס מוקדון ואיתא ביומא (סט.) 'בעשרים וחמשה בטבת יום הר גריזים הוא דלא למספד, יום שבקשו כותיים את בית אלקינו מאלסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם באו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר, כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו אמרו לו יהודים שמרדו בך כיון שהגיע לאנטיפטרס זרחה חמה ופגעו זה בזה כיון שראה לשמעון הצדיק יד ממרכבתו והשתחוה לפניו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה, אמר להם דמות דיוקני של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי, אמר להם למה באתם אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעוץ גויים להחריבו אמר להם מי הללו אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך, אמר להם הרי הם מסורים בידכם מיד נקבם בעקביהם ותלאום ביוני סוסיהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כדרך שבקשו לעשות לבית אלקינו ואותו היום עשאוהו יום טוב'. והנה זה היה נס גלוי ממש שהרי אלסנדרוס מוקדון מלך על כל העולם כולו, וכמו שכתבו התוס' במגלה דף י"ב שהקשו למה לא הזכירוהו בגמ' בהדי אלו שמלכו בכיפה ולא אמרו אלא שלשה מלכו בכיפה, ושמעון הצדיק לא נלחם כנגדו כלל ולא יצא כנגדו בכלי זין אלא הישועה באה אליו בנס גלוי שהקב"ה שנים רבות הראה דמות דיוקנו לאלסנדרוס מוקדון בבית מלחמתו, ודלא כהחשמונאים שהוצרכו להלחם כדי להביא את הגאולה אע"פ שגם זה היה נס גלוי אבל שמעון הצדיק לא היה נצרך לכלום.

להשכיחם תורתך, ובחזקה זכו להחזיר את התורה שבע"פ ש"כ"ה כסלו זה י' ימים מל' כסלו].

ג' גליליים שגילו חז"ל במקראות הסתומים
הנה בשם הגדולים על הרבי משה בן מימון ז"ל כתב בשם מהר"ח שמהר"ם לא היה בקי בחכמת הזוהר, והביא שיש שכתבו איזה מגלות סתרים להרמב"ם, ועי"ש. ושמעתי מאמור"ר זצ"ל שאמר שהרמב"ם במורה נבוכים לא מצא מעט למה שיש בלחם הפנים "ב' חלות וכן האר"י ז"ל בומר לשבת קדש שחרית אמר יגלי לן טעמי דבתריסר נהמי וחזוין

מתוך שיחה שמסר רבינו שליט"א בבהמ"ד מן אבות נוח יעקב, ובישיבת דעת משה.

כתיב (ויקרא כ"ו מ"ד) 'ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתי ולא געלתים לכלתם להפך בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם'.

ובגמ' במגילה (יא.) אמרין 'במתניתא תנא לא מאסתי בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, לכלותם בימי המון שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפך בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות, כי אני ה' אלקיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם, והיינו שהקב"ה אינו מואס בנו אפי' בזמן הגלות עד שלעתיד לבא הקב"ה בכבודו ובעצמו יגאל אותנו, ואז אין כל אומה ולשון יכולים לעמוד עלינו.

ושמעתי מהגה"צ הגר"ש ברעוודא זצ"ל שיש להעיר מהו שאמרו בגמ' שם שהעמדתי להם שמעון הצדיק, דבשלמא לחשמונאי ובניו מבואר בגמ' דהם עמדו כנגד מלכות יוון וגברה מלכותם עליהם וכמו שאנו אומרים בעל הניסים מסרת גיבורים ביד חלשים וכו', אבל היכן הוזכר שהיה עמהם שמעון הצדיק להושיעם כנגד מלכות יוון הרשעה.

והנה איתא במד"ר (פ"ב) 'וחושך על פני תהום זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגיורתותיהן, וצ"ב מהו החשכות שהחשיכו עיניהם של ישראל יותר משאר הגליות.

והנה בשו"ע אורח חיים סימן תק"פ כתב שיש ימים שהצדיקים מתענים בהם, ואחד מהם בשמונה בטבת שנתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים, ובט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו, והמג"א והט"ז הקשו למה כתב השו"ע שבט' טבת לא נודע מה היה בו, דבסליחות אומרים שבט' בטבת נפטר עזרא הסופר, שאומרים אזכרה מצוק אשר קראני בשלשה מכות בחדש הזה הכני, דעני הניאני הכאני אך עתה הלאני, דעכני בשמונה בו שמואלית יומנית הלא שלשתן קבעתי תענית, [שמואלית יומנית שמעתי לבאר שכתב של כלל ישראל נכתב מימיו לשמואל, ובשמינה טבת כתבו את התורה שמואל לימין ככתב אומות העולם שנתב ביוונות] ומלך יון אנסני לכתוב דת יונית על גבי חרשו חורשים האריכו מענית, וזעמתי בתשעה בו בכלימה וחרש חשך מעלי מעיל עוד וצפר, טרף טורף בו הנותן אמרי שפר הוא עזרא הסופר, יום עשירי צווה בן בוזי החוזה כתוב לך בספר המהוה לזיכרון לעם נמש ונבזה את עצם היום הזה וכו'.

וצריך להבין מה האסון הגדול כ"כ שיתרגמו את התורה ליוונית, שהיה חושך בעולם ג' ימים, שזה אחד מהימים הקשים לישראל, ועוד מה המישך שייך בין השלשה דברים שארעו בטבת.

והנה תחלת מלכות אלסנדרוס מוקדון היה בתחילת בית שני, ובתחילת מלכותו היה זמן פיסוק הנבואה, ואמרו"ר גאון זצ"ל הביא את דברי הגר"א על הסדר עולם רבה 'הצפיר והשעיר מלך יון וגו' הוא המלך הראשון (דניאל ח' כ"א), ועמד מלך גבור וגו' וכעמדו תשבר מלכותו וגו' (שם), הוא אלסנדרוס מוקדון שמלך י"ב שנה, עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוב הקדש, מכאן ואילך, הט אונד ושמע דברי חכמים (משלי כ"ב י"ז), שנאמר כי נעים כי

דטעמו הנגלה של הרמב"ם מתאים עם טעמי של האר"י ז"ל ואם לא ידע טעמו של ר"ב חלות כן הוא בנסתר שלא נגלה סוד זה לאדם.

וכן שמעתי בשם הגאון ר' משה שפירא זצ"ל דהנה בפירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י' כתב וז"ל והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמן שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה היא התורה שניתנה למשה, ושחיה כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה' הגעה שקורים אותה

י' חודש טבת הוא מקביל לחודש תמוז זה ירחא דעשו כדכתיב בזהר כמו שכתוב והימים ימי ביכורי ענבים ואמרו הגר"ש מאוסטרפלי שזה ימים של האותיות שלפני אותיות של ענבים שלפני ע"ה ו' ולפני נ' זה מ' ולפני ב' א' ולפני מ' ל', וזה שם הסטרא אחרא, וזה מ' ימים של תמוז ותחילת אב וכן זה חודש טבת, וחודש כסלו מקביל לחודש סיון, ויש הקבלה ביניהם ש' ימים מתחילת חודש סיון זה זמן קבלת תורה שכתב, וז' ימים לפני סוף כסלו זה יום שחרור בו תורה שבע"פ לישראל, שע"י המורה זוכים להחכים, וזה היי"ש של חנוכה שהיוונים רצו

התורה ואומרים שאפשר לדרוש רק מה ששייך להשיג בכוח הטבעי, וגדולי עולם הגיעו להשיג בתורה הרבה יותר ממה שאפשר בכוח אנושי, שהגה"ר מולאוויץ זצ"ל אמר על הגאון שא"א לכתוב ולומר מה שהגה"ר השיג בשינה אחת, וזה היוונים רצו לעקור.

מה יפית במזווה ומה נעמת בנר חנוכה

עכ"ל, ומבואר בהרינה שרינו הוא הנך יפה דודי אף נעים ונעימות הוא שהקב"ה עבר על פשעי ישראל שחטאו בעגל, וזהו הפירוש נעים עובר על פשע אינו מקפיד על שחטאו נגדו.

והוא הברכה שבירכו משה ואהרן את ישראל כמש"כ רש"י ויהי נעם ד' אלוקינו עלינו וגו' שזהו הנעימות שהקב"ה מוחל ומקבל תפלתנו ועבודתנו.

וזהו מה שאומרים ויהי נועם קודם כל מצוה שאנו עושים משום שבאמת איך יקרב אל הקדש אחר שאינו ראוי אחר שהוא מלוכלך בצואת עוונותיו ואיך יקרב אל הקדש וברמב"ם הלכות תשובה כתב שכל שלא עשה תשובה עושה מצוות וטורפין לו בפניו ומבקשים שנועם ד' יהיה עלינו שיעביר על פשעינו ויקבל מצוותנו ברצון וזהו הגדר בנעימות ד' שמקבל עבודתנו אל אף פשעינו.

והנה רש"י בראשית פרק מ"ג כתב דבנימין אמר ליוסף את כל שמות בני ואחד מהם היה נעמן, וקרא לו כן על שם אחיו שהיה נעים ביותר, עכ"ל, ואפשר לבאר ע"פ הג"ל שהנעימות של יוסף היה על שעבר על פשעי אחיו אליו וכמו שאמר להם לא אתם שחתם אותי הנה וכמו שריחם עליהם כשבאו לפניו וזהו מידת הנעימות.

והוא מה שפירש רש"י בתהלים פרק קל"ג על הפסוק הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, וז"ל כשישב הקב"ה בבית הבחירה עם ישראל הקרוין אחים ורעים ויהיה גם הוא יחד עמם, ואפשר שהוא הנעימות שהקב"ה יושב עמו יחד בבית המקדש שעובר על פשע ומוחל לנו ומקבל עבודתנו.

וזהו נר חנוכה משמאל היינו כמצבנו היה שמאל שנדחנו מהקב"ה כמש"כ הרמב"ם פרק ג' מהלכות מגילה וחנוכה ה"א וז"ל בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה למלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני, עכ"ל, וא"כ גם ישראל שמסרו עצמם להקב"ה במצב שהרגשו דחויים ואינם ראויים הוא ג"כ ממדת הנעימות והוא מה נעמת בחנוכה.

וצריך לידע שכל מה שנראה להאדם שהוא קשה לו ואינו יכול להגיע למדרגה רמה יותר הוא ממלחמת היצר שמראה להאדם שלא יוכל להגיע וגם מראה לו שמה שיעשה אינו אלא אבק ולא שווה כלום לעומת מה שצריך להגיע וזהו האבק שהעלו עד כסא הכבוד היינו כל משהו רוחני שהאדם מתחנך בו יכול להגיע עמו עד כסא הכבוד. ולכן גם הקב"ה נתן לנו בחנוכה נעימות מיוחדת שאינה בשאר המועדים כמש"כ השפת אמת שחנוכה הוא ה"יו"ט היחיד שהוא בסוף החדש שהלכנה מתמעטת והולכת ואע"פ כן הקב"ה מאיר לנו וכן הוא מועד בימי החול שאין

איתא בזה"ק (פרשת ויחי דף רלח ע"ב) אמר רבי יהודה כתיב (משלי ל"א) לא תירא לביתה משל כי כל ביתה לבוש שנים, האי קרא רבי חזקיה חברנא אוקים ביה דאמר דינא דחייבי דגיהנם תריסר ירחין פלגא מנייהו בחמה ופלגא מנייהו בתלגא, בשעתא דעאלין לנורא אינון אמרי דא הוא ודאי גיהנם עאלין לתלגא אמרי דא חריפא דסיטא (דסיתא) דקודשא בריך הוא, שראן ואמרין וה ולבתר אמרין ווי, ורוד אמר (תהלים מ') ויעלני מכור שאון מטיט היון ויקם וגו', מאתר (נ"ט א) דאמרי וה ולבתר ווי, והיכן משתלמי נפשייהו בשלג כמה דאת אמר (שם ס"ח) בפרש שדי מליכס בה תשלג בצלמון, יכול אף ישראל כן ת"ל לא תירא לביתה משל, מ"ט בנין דכל ביתה לבוש שנים, אל תקרי שנים אלא שנים כגון מילה ופריעה, ציצית ותפילין מזווה ונר חנוכה.

והוא כי ג' מצוות אלו הם הלבושים של הנשמה הראשון הוא גופו של האדם שהוא מלבוש לנשמה ובו אמרה תורה לעשות מילה ופריעה ובבגדי האדם שהם הלבוש היותר חיצוני שלו אמרה תורה להעטף בציצית ולקשור תפילין ובביתו שהוא היותר חיצוני אליו אמרה תורה, לעשות מזווה בפתחו ונר חנוכה בפתחו.

ונראה שכל הדברים האלו הם סור מרע ועשה טוב שמילה ופריעה הסרת הערלה הוא הסור מרע והפריעה הוא הבריתו של אברהם אבינו להתקשר עם הקב"ה להכנס בבריתו והאריך בזה בבית הלוי פרשת לך לך יעו"ש, וכן הציצית הוא הסור מרע שהוא עושה שלא נתור אחר הלב והעינים שהם מינות וזנות, והתפילין מקשרים האדם קשר גמור עם הקב"ה, וכן המזווה הוא השמירה מהמזויקים וכמו שאמרו בגמ' מנחות שצריכים להניחה יותר קרוב לחוץ כי היכי דתנשריה ומשמרת מהמזויקים הגשמיים והרוחניים והנר חנוכה הוא המכניס השכינה לתוך ביתו וכמו שכתב הרמב"ן שלך לעולם קיימת שמצוות נר חנוכה הוא מעין הדלקת המנורה במקדש, ויעויין בבית הלוי בדרושים שהאריך בזה.

ובמסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כ' הלכה ג' נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך לרשות הרבים, שתהא מזווה בימין, ונר חנוכה בשמאל, לקיים מה שנאמר, מה יפית ומה נעמת, מה יפית במזווה, ומה נעמת בנר חנוכה. והוא כעין מה שאמרו שהוא סור מרע ועשה טוב שמה יפית במזווה הוא הסור מרע, ומה נעמת בנר חנוכה הוא על ידי הכנסת הקדושה לבית הוא הנעימות שלנו להקב"ה. ואפשר לפרש בעניין אחר מהו המה נעמת בחנוכה, על פי מה שפירש רש"י בשייר השירים דהנה בפסוק בפרשת שמיני כתיב וירא כל העם וירגו ויפלו על פניהם ולא נתבאר מה רינה ריננו שם, ובתרגום מיתרגם ושבו וצריך לידע מה השבח שאמרו להקב"ה באותה שעה, ויעויין בריש"י שיר השירים פרק א' על הפסוק הנך יפה דודי אף נעים כתב רש"י שם וז"ל לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה, אף נעים שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכי וזהו קילוס של ירדת האש וירא כל העם וירגו,"

על דרך ההשאלה דבור, ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיעה אליו, ושהוא במעלת לבלי שקורין לפניו והוא כותב כולה תאריכיה וספורה ומצותיה, וכך נקרא מוחקק. ואין הבדל בין ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען, ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד, או אנכי ה', ושמי ישראל ה' אלהי ה' אלהי, הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה טהורה קדושה אמת. ולא נעשה מנשה אצלם כופר ופוקר יותר מכל כופר אחר אלא לפי שחשב שיש בתורה תוך וקלפה, ושאלו התאריכים והספורים אין תועלת בהם, ומשה מדעתו אמרם, וזהו ענין אין תורה מן השמים, אמרו שהוא האומר שכל התורה כולה מפי הקדוש ברוך הוא חוץ ממספר אחד שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו וזה הוא כי דבר ה' בזה, יתעלה ה' ממה

ובימי החנוכה צריך להתחנך ולדעת את הכח של כלל ישראל שיש לכל ישראל להשיג למעלה מדרך הטבע, וכל אחד ואחד יכול להשיג ביום אחד מה שאפשר בשמנה ימים, כמו שבשמן של יום אחד דלק שמנה ימים.

הימים מקודשים בעשיית מלאכה להאיר לנו שבכל מצב שאנו נמצאים הרי הקב"ה מרום אותנו ומקרב עצמו אלינו וכמו שאמרו פתילות ושונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה שהכוונה שגם נפשות שאי אפשר להאיר בהם אור השבת אפשר להאיר בהם אור החנוכה.

אמירת יושב בסתר על ידי החשמונאים במלחמתם עם היונים

והנה במגן אברהם סימן רצ"ה כתב וז"ל וכופלין פסוק אורך ימים וגו' שאז נשלם השם היוצא ממנו [טור מנהגים] וע' בטמ"מ שהאריך בזה וכו' שיש בישועות ב' יודי"ן וכשכופלין אותן היא ד' יודי"ם והיא שם הויה"ה במילוי יודי"ן אח"כ מצאתי בתשב"ץ כשכופלין אותן יש בתיבות כמנין הכהנים ק"ל שכהני חשמונאי אמרו אותו במלחמ' ונצחו וכו"כ בסידור מהר"ה והיא המילוי שם של הויה"ה במילוי יודי"ן כמ"ש של"ה כה"י י"ו י"ד וכו' עכ"ל.

ויש להעיר דלאכארה המזמור הזה הוא שיר של פנעים ואינו שייך להכהנים בדיקא אלא הוא שיר להציל כל אחד שחוסה בצל כנפיו ויתברך מכל הפנעים וצ"ב מה שייכותו להכהנים דווקא.

ונראה על פי מש"כ רש"י דברים בפרשת וזאת הברכה על הפסוק מחץ מתנים קמיו וז"ל מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר (תהלים סט, כד) ומתניהם תמיד המעד, ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה, עכ"ל.

וברש"י שם פירש מה שאמר הכתוב כי שמור אמרתך וז"ל לא יהיה לך אלהים אחרים, ובריתך ינצרו ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר של ישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם, עכ"ל.

ואפשר דזהו כוונת הכתוב כי בי חשק הכוונה למה אמר הכתוב כי ידע שמי היינו דכי בי חשק הכוונה למה אמר הכתוב כי שמור אמרתך שלא עבדו ע"ז וידע שמי היינו ששמרו ברית מילה שידע הכוונה שהתחבר להקב"ה ושמירת הברית היינו החיבור שיש בין ישראל לאביהם שבשמים ולכן זכו הכהנים לינצל בזכות המזמור הזה שענינו להציל את מי שחשק בהקב"ה וידוע שמו.

ומלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל הוא להמעט מעלת המצוות ומעלת התורה וזה החשך הגמור, ולהאיר החשיכה אפשר על ידי שמאיר הנרות לראות באור גדול מעלת המצוות וגדול ענינם ולעשות המצוה בהתלהבות גדול בידעו גדול מעלתם ומה שפועל על ידי מעשיהם בעולם המעשה.

וזה מה שבמלחמת יעקב ושרו של עשו העלו אבק עד כסא הכבוד הוא שגם מה שנראה אבק בעינינו הוא מגיע עד כסא הכבוד, וזה ענינם של הפכים קטנים שנראה בעינינו שאינו חשוב וזה גילה יעקב שגם העקב והלא חשוב הוא מגיע עד כסא הכבוד.

בגין דילפון מההוא עובדא רזין דחכמתא וכלא אינון כדקא יאות ועובדיו כללו אורחיו דאורייתא בגין דאורחיו דאורייתא אינון ארחי דקודשא בריך הוא ולית מלה זעירא דלית בה כמה אורחין ושביילין ורזין דחכמתא עלאה, ת"ח דהא רבי יוחנן בן זכאי היה אמר תלת מאה הלכות פסוקות ברא דחכמתא עלאה בפסוק (בראשית ל"ז) ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד מי זהב, ולא גלי לון אלא לרבי אליעזר דהוה עמיה בגין למנדע דכמה רזין עלאין אינון בכל עובדא ועובדא דאיתי באורייתא ובכל מלה ומלה חכמתא איזי דאורייתא דקשיו בג"כ אינון מלין דאורייתא מלין קדישין אינון לאחזאה מינה נפלאות כמה דאת אמר (תהלים ק"ט) גל וציפה נפלאות מתורתך, ע"כ, וראה והבט שדברי הרמב"ם מיוסדים על הוזהר הקדוש בדיוק נפלא מאוד.

שאומרים הכופרים, אלא כל אות שבה יש בה חכמות ונפלאות למי שחבני ה', ולא תושג תכלית חכמתה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני מים. ואין לאדם אלא להתפלל כמו דוד משיח אלהי יעקב שהתפלל גל עיני ואביסה נפלאות מתורתך, עכ"ל.

והרמב"ם שמכל פסוקי התורה הביא הפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד אינו בכדי חלילה, וכן הפסוק שהביא לבסוף שירד המלך התפלל גל עיני ואביסה נפלאות מתורתך אינו כבואר אחר מתפלות דוד משיח ד' על התורה, אלא בדיוק רב הביא פסוק זה.

וראה והבט בזהר בראשית פרשת תולדות דף קמ"ה עמוד ב' וז"ל ויסי דאין כל מה דעביד קודשא בריך הוא בארעא כלא הוה ברא דחכמתא וכלא בגין לאחזאה חכמתא עלאה להו לב"ג,